

Między odrzuceniem a afirmacją. Kobieta w piśmiennictwie religijnym polskiego baroku

Streszczenie

Głównym celem rozprawy jest stworzenie antropologicznej refleksji nad sposobem ukazania kobiety w piśmiennictwie religijnym po soborze trydenckim (1545-1563) aż do XVIII w. Praca stanowi próbę ukazania obecności kobiet w przestrzeni religijnej XVI-XVIII w., określenia wszelkich wyobrażeń, w tym stereotypów, na temat płci niewieściej funkcjonujących w analizowanym przedziale czasowym, a także nakreślenia modelu świętości przynależnej płci żeńskiej oraz wzorca kobiety na podstawie dwóch gatunków: hagiografii oraz kazań kościelnych i pogrzebowych. Teksty te bazowały na szeroko pojętej perswazji. Miały oddziaływać na społeczeństwo poprzez prezentowanie i propagowanie określonych wzorów osobowych oraz norm postępowania. Na ich treść i formę miały wpływ dwa czynniki zewnętrzne. Jednym z nich był kontekst historyczny, tj. sobór trydencki z jasno sprecyzowanymi postulatami naprawy sytuacji w kościele katolickim po reformacji, drugim zaś ówczesna kultura patriarchalna, będąca społecznym systemem władzy opartym na hierarchiczności, wynikającej z przynależności płciowej. Dysertacja ta podzielona została na trzy główne części. Pierwsza analizuje sposób ukazania płci niewieściej w żywotach świętych, druga w homiliach kościelnych, trzecia zaś w kazaniach pogrzebowych. Dokonana analiza pozwala stwierdzić, że postrzeganie kobiecości łączyło się przede wszystkim z interpretacją Pisma Świętego, a zwłaszcza Księgi Rodzaju i listów św. Pawła, a także egzegezą pism Ojców i Doktorów Kościoła. Kobietami, które wychodziły poza ramy konwencji nakreślonej przez Kościół i społeczeństwo, były święte. Poprzez przejęcie całkowitej kontroli nad swym ciałem posiadają status „innego”, zaś praktyki ascetyczne, którym się poddają, zbliżają ich do cierpiącego na krzyżu Chrystusa. Bohaterki potrydenckich hagiografii są dodatkowo bytami autonomicznymi pod względem społecznym. Uznanie ich za święte wyłącza je z norm i ról, jakie im przynależą. Od innych niewiast wymaga się całkowitego posłuszeństwa wobec męskich autorytetów, zarówno świeckich, jak i kościelnych. Zaprezentowane na kartach kazań kościelnych i pogrzebowych wzorce dobrej żony i kobiety w ogóle mają tę zależność tylko umacniać.

Katarzyna Welniska